

Pojetí společenské smlouvy u Františka Suáreze a jeho důsledky pro etiku

V této přednášce se zabývám politickou naukou u Suáreze, konkrétně jeho pojetím společenské smlouvy, a ptám se jaké důsledky má toto jeho pojetí pro etiku. Většinu času se Suárez věnoval metafyzickým otázkám, ale byl také právníkem, teologem a politologem. Svoje filosoficko-politologické úvahy rozvíjí v době, kdy mnozí humanisté přemýšlejí nad otázkou, jak vznikla občanská společnost a na jakých principech je třeba ji nadále budovat. Od 16. století tak vzniká řada tzv. teorií společenské smlouvy, jak je známe např. od Thomase Hobbesa, Johna Locka, nebo později od J. J. Rousseaua. I Suárez přispívá do tohoto ranku svým pojetím. Je tedy zajímavé umístit Suárezovo pojetí do kontextu těchto novověkých teorií společenské smlouvy a ukázat v čem může být jeho pojetí obohacující.

U Františka Suáreze je klíčovým termínem pojem *souhlasu*, který je velice příbuzný pojmem smlouvy či paktu, jež hrají ústřední význam v teoriích společenských smluv výše uvedených osvíceneckých humanistů. Zkoumáme, jak se tento pojem *souhlasu* vztahuje k občanské společnosti a k politické moci. Vidíme, že i u Suáreze je politická moc pozitivně dána, tak jak tomu bylo i u Hobbesa a ostatních. Vůči předchozím autorům je však u něho i značný rozdíl. Suárez navazuje na Aristotela a tudíž zastává shodně se všemi scholastiky, že člověk je na základě své přirozenosti společenský či dokonce politický. Moc v lidské společnosti je tím pádem (pouze) nutnou vlastností lidské přirozenosti. To platí jak pro rodinu, tak pro stát. A ptáme-li se, kde se nachází první zdroj této moci, pak je to u Boha, který stvořil člověka. K čemu tedy Suárez potřebuje lidskou vůli, která by se projevovala v nějakém souhlasu či paktu? Není náhodou jeho pojetí státu modelem státu *de jure divino*, vůči kterému tak bojuje John Locke? Rozhodně není. Sám Robert Filmer, vůči kterému se Locke vymezuje ve svém *Prvním pojednání o vládě*, ve spise *Patriarcha* kritizuje Suáreze a označuje ho jako novátorského bezbožného myslitele. Jestliže totiž Suárez říká, že základním principem občanské společnosti a politické moci je Bůh, který tvoří lidskou přirozenost, pak tím na druhé straně netvrdí, že Bůh zvláštním způsobem ustanovuje toho či onoho jednotlivce, aby vládnul ostatním. Shodně s Lockem, Hobbesem a Rousseauem naopak zastává, že prvním držitelem moci ve společnosti je lid. Ten pak svoji moc dále předává a určuje konkrétního vladaře. Intervence lidské vůle je tak nepostradatelná pro vznik konkrétní politické autority. A jestliže bychom z opatrnosti nechtěli mluvit o druhém principu politické moci (vedle Boha), pak musíme říci, že se jedná o nutnou podmínku této moci. Výsledkem Suárezovy úvahy je tedy to, že veškerá konkrétní politická moc je daná pozitivně člověkem. Touto pozicí se samozřejmě Suárez řadí mezi moderní autory novověku. Z toho také pro něho vyplývá jasný rozdíl mezi rodinou a občanskou společností. Svoji pozici pak rozvíjí dále v tom smyslu, že ukazuje, že cílem občanské moci není žádné nadpřirozené a duchovní dobro, ale obecné blaho celé lidské společnosti. A jak už říká i svatý Tomáš Akvinský, toto obecné blaho je zcela časnou a profánní skutečností. Tyto myšlenky pak Suárezovi slouží k formulaci jeho pojetí nepřímé moci církve nad mocí světskou. Zde se nám zdá, že Suárez řeší dilema mezi tím, co poznává jako vědec, a tím, co mu předkládá soudobá církev, v jejíchž službách je coby duchovní osoba. Lze se domnívat, že u Suáreze není rozdíl mezi nepřímou a přímou

mocí církve. Obě moci – světská a duchovní – jsou každá jiného charakteru, a proto nelze mezi nimi stavět jakoukoli hierarchii.

Jak tedy hodnotit Suárezovo pojetí státu, moci, vztahu světské a duchovní moci? Suárez je již moderní autor, který uvnitř scholastické tradice naplno vyjevuje úlohu svobodné lidské vůle. Je dokonce zastáncem přirozeného charakteru demokracie, a má proto význam pro utváření moderní demokratické společnosti západního světa. Zároveň však ze Suáreze nesmíme dělat osvícence, který by zapomněl na Boží milost a transcendenci. Je protagonistou přirozeného zákona, který předchází lidský pozitivní zákon. Tento by měl tento přirozený, potažmo věčný zákon, pouze rozvíjet. Suárez tak vnímá lidskou společnost jako přirozený morální organismus. Přirozený proto, že vyplývá z lidské přirozenosti, morální proto, že zde hraje nezastupitelnou úlohu svobodná lidská vůle.